

i quaderni di poesia

1

La pubblicazione di questo volume è stata resa possibile grazie a un contributo dell'Università di Utrecht (cattedra di Lingua e cultura italiana) e dell'Istituto Italiano di Cultura per i Paesi Bassi.

Un ringraziamento particolare va alla direttrice dell'I.I.C., dott.ssa Rita Venturelli

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Universiteit Utrecht (leerstoelgroep Italiaanse Taal en Cultuur) en het Istituto Italiano di Cultura per i Paesi Bassi.

Bijzondere dank gaat uit naar de directrice van het I.I.C., dott.ssa Rita Venturelli

Universiteit Utrecht

«i quaderni di poesia» is een uitgave van het
Istituto Italiano di Cultura per i Paesi Bassi
Keizersgracht 564
1017 EM – Amsterdam
tel. 0031 (0)20 - 6263987
fax 0031 (0)20 - 638 35 96
e-mail: iicamsterdam@esteri.it
www.iicamsterdam.esteri.it

nr. 1: *Vensters. Tweetalige bloemlezing van hedendaagse Italiaanse dichters*

Redactie, selectie en bibliografieën: Gandolfo Cascio

Vertaling uit het Italiaans: Carolien Steenbergen

Inleiding: Marina Castiglione

Biografische profielen: Davide Podavini

© Italiaanse teksten: de auteurs. All rights reserved

© Teksten van Patrizia Valduga: Giulio Einaudi editore S.p.A., Torino, 1989 en 1997

© Nederlandse uitgave: Istituto Italiano di Cultura per i Paesi Bassi, Amsterdam 2013

Omslagontwerp en binnenwerk: G&H; Amsterdam

Omslagillustratie: Graziano Tessarolo, *Donna alla finestra* [Vrouw aan het venster], 2005, olieverf op doek, 40x33 cm., privécollectie | www.grazianotessarolo.com

Drukwerk: Ridderprint BV; Ridderkerk

ISBN 978-90-5335-744-6

VENSTERS

Tweetalige bloemlezing van hedendaagse Italiaanse dichters

redactie, selectie en bibliografieën door Gandolfo Cascio
vertaald uit het Italiaans door Carolien Steenbergen
met een inleiding van Marina Castiglione
biografische profielen door Davide Podavini

Istituto Italiano di Cultura

Voorwoord

Het is voor mij een grote eer om met de publicatie van *Vensters* de poëziewereld «i quaderni di poesia» in te wijden. Allereerst dank ik natuurlijk de Universiteit Utrecht voor het delen van het enthousiasme van een van haar italianisten, dr. Gandolfo Cascio, waardoor een reeks als deze het licht kan zien. Het Italiaans Cultureel Instituut in Amsterdam is er trots op direct bij dit publicatieproject betrokken te zijn en ik ben ervan overtuigd dat dit het begin is van een prachtig cultureel avontuur.

Dit geeft ons Instituut opnieuw de gelegenheid voor het aansnijden van essentiële thematiek. Want het lijkt geen twijfel dat het essentieel is om vandaag de dag te praten over het ‘vrouwelijke’ binnen de Italiaanse cultuur, in het bijzonder binnen de dichtkunst, aangezien dit doorgaans niet de beschouwende aandacht krijgt die het verdient.

In de afgelopen maanden heeft Gandolfo Cascio bij het Italiaans Cultureel Instituut een aantal drukbezochte seminars geleid over al even belangrijke thema's. Ik denk, bijvoorbeeld, aan zijn mooie lezing over de Italiaans-joodse literatuur: een wezenlijk onderdeel van de Italiaanse cultuur dat gekenmerkt wordt door een zoektocht naar een groepscanon, een noodzaak die voortkwam uit de vooroordelen en repressieve ideologieën uit de recente en oude geschiedenis van Italië. Wellicht is juist dit een kenmerk van culturen die op enigerlei wijze zijn tegengewerkt: de afzwakking van het ideologische aspect ervan. Het besef van een zeker anders-zijn ten opzichte van de dominante cultuur leidt tot een grotere onzekerheid omtrent de eigen aard en bestemming en daardoor tot een extreme, vaak obsessieve zoektocht naar de eigen positie in de maatschappij, in het gezin en in de relatie met het zelf.

Om terug te keren naar het thema van het ‘vrouwelijke’: in Italië heerst dikwijls nog duidelijk een patriarchale zienswijze die het vrouwen vaak belet hun eigen kracht te tonen. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de betrekkelijk lage percentages vrouwen in leidinggevende functies en, meer in het algemeen, in het relatief lage aandeel vrouwen in de beroepsbevolking. Zonder twijfel betreft het hier een ernstige vergissing waarvoor de hele maatschappij een hoge prijs betaalt en die deels ten grondslag ligt aan de huidige problemen van de Italiaanse economie. Dat juist de vrouw veel hoop biedt voor de toekomst van Italië wordt bevestigd door de statistieken over de stand van zaken van de Italiaanse cultuur die Marina Castiglione in haar inleiding vermeldt. Te denken geeft dat 51,9% van de vrouwen leest tegenover 39,7% van de mannen.

Ter afsluiting van mijn korte voorwoord enkele opmerkingen over wat mij het diepst raakt, ook als ‘vrouw’, in de gedichten van deze bloemlezing. Zo herkent een vrouw zich zonder moeite in het ongerief van (ideologisch) woordgebruik dat Antonella Anedda-Angioy uitdrukt in *Er bestaat geen onschuld in deze taal*. Haar gedicht is een oproep het woord te overstijgen en te vertrekken van een soort *tabula rasa* die meer recht doet aan hetgeen er werkelijk toe zou moeten doen. In zekere zin zijn alle dichters argwanend jegens het woord en betrachten zij het te gebruiken om er, als het ware, een soort tijdloos ritueel mee voor de geest te roepen dat hen in staat stelt zo diep mogelijk tot het existentiële probleem door te dringen. Een reis die overduidelijk leidt naar een wereld van innerlijke gewaarwordingen en lichamelijke, ver weg van redeneringen en ideologische of mythische verklaringen. Zo ontlokt het woord in *Esquilijn. Een heuvel* van Daniela Attanasio een gevoel van duizeling en onstuimige beweging; op eenzelfde wijze ontlokt het in *Fragment uit Nocturne met aardstorting en kinderen* van Maria Grazia Calandrone een levensbeeld vol licht en geluid, dat bestaat uit «collectieve eenzaamheid» en «vleselijke fabrieken» vermengd met «ontbinding». Hetzelfde ongecontroleerde en niet-geïdeologiseerde woord kan, fataal genoeg, leiden tot de verruimde visies van een Ik dat zich met moeite in verbinding stelt met de Ander (zie de droom over kannibalistische verslinding van Donatella Bisutti in *Kannibalistisch liefdeslied*), of dat verlangt naar volledige opname van de Ander zoals in *Toe, kom in me en neem me, geniet me beproef me* van Patrizia Valduga.

Maar hier moet ik het bij laten, hoewel het leesplezier dat deze gedichten mij schenken geen einde kent. Het is een plezier dat zich niet beperkt tot mij als vrouw, maar dat zeer zeker ook zijn weg vindt naar iedere man die iets dichter tot het mysterie van het leven wil geraken.

Rita Venturelli

directrice van het Italiaans Cultureel Instituut te Amsterdam

Inleiding

Onzegbaar verband tussen betekenis en *flatus vocis*, mysterie van het bestaan dat zich ontvouwt in de veelvormigheid van het ik, schild tegen eenduidige definities van de wereld en het zelf, koersvaren naar verplaatsbare havens, verzoening tussen ritueel en originaliteit, tussen spreek- en schrijftaal, tussen atemporaliteit en historisch gegeven, tussen literair geheugen en anti-canon, tussen metafysica en de grenzen van taal, tussen eenzame verbeelding en collectief retorisch-metrisch procédé, tussen ethiek en esthetiek: nog steeds – en wie weet voor altijd – kan alleen poëzie ons dit alles leren.

Toch gaan poëzie en het lezen ervan gebukt onder een last die deze wezenlijke ervaring paradoxaal genoeg reduceert: tot een amateuristische, naar zichzelf verwijzende oefening vol narcistische, inwisselbare loftuigen óf tot een schoolse exercitie in structuralistisch ontleden. De stille, persoonlijke lezing sterft in een systeem van kant-en-klare vraagstellingen. Ondertussen houdt de algemeen heersende overtuiging stand dat dichten iets is wat toch iederéén kan. Je hoeft maar een paar metaforen, ongebruikelijke figuurlijke betekenissen, syntactische omkeringen en (pseudo-)unieke bladspiegels te verzamelen. De talloze poëziewedstrijden en dichters in spé die je in Italië op elke straathoek tegenkomt getuigen hiervan, hoewel poëzie in Italië een ondergeschoven kindje blijft. Volgens gegevens van het Italiaanse bureau voor de statistiek uit 2012 ligt het percentage Italiaanse lezers van zes jaar en ouder rond de 46%. Het merendeel hiervan is vrouw: 51,9% van de vrouwelijke bevolking leest per jaar ten minste één boek, tegenover 39,7% van de mannen. De onderzoeksresultaten laten ook zien dat volgens 46,3% van de ondervraagde uitgevers de grootste leeshindernis neerkomt op het «ontbreken van een doeltreffend schoolbeleid inzake het vak lezen». In het totaaloverzicht aan publicaties in alle genres en thema's komt aan moderne literaire teksten een aandeel toe van maar liefst 25,7% (oftewel één op de vier gepubliceerde boeken), waarvan 6,4% is voorbehouden aan poëzie en theater (voor teksten die ook als e-book verschijnen gelden iets lagere percentages: 23,9% van de totale oplage, waarvan 1,1% gedichten en theater betreft). Kortom: in Italiaans uitgeversland heerst nog een gezonde belangstelling voor poëzie, maar als we afgaan op de geslonken oplages en sporadische herdrukken, concluderen we dat die maar weinig wordt gelezen. De aandacht voor dichtkunst bij zowel kleine als grote uitgeverijen geeft blijk van een effectieve productie, die echter geen poëticaal discours inluidt over de verhouding tussen navolgers en expressief talent of over kwesties van bestendigheid. Feit is dat er op scholen en universiteiten over het algemeen weinig

hedendaagse poëzie wordt gelezen. Dit ligt kennelijk niet aan een gebrek aan materiële of hermeneutische middelen. Zoals Alberto Bertoni provocerend zegt: «[...] als iedereen die dagelijks poëzie schrijft de basale plicht zou kennen ook maar één enkel boek van een andere dichter aan te schaffen, zou de poëziemarkt er meteen leuker op worden [...], en zou Patrizia Cavalli tegelijk Faletti, Volo en Mazzantini op de hak nemen [...]» (*La poesia contemporanea*, Il Mulino, 2012, p. 16).

Hoe onderscheiden we nu in de *mare magnum* van de lyrische productie (die gestaag slinkt nu een vermaarde uitgever als Guanda zijn reeks *Fenice contemporanea* heeft opgeheven) welke auteurs en teksten van waarde zijn? Hoe meten we de kundigheid van dichterlijke creaties? Hoe zorgen we ervoor niet beïnvloed te raken door wat George Steiner de ‘cultuur van het commentaar’ heeft genoemd, die ons benevelt en ons onze verantwoordelijkheid ontnemt, of erger nog, door de marketing van de uitgeverswereld die alles nivelleert en afplat tot dagelijkse consumptie?

Ora io fo poca stima di quella poesia che, letta e meditata, non lascia al lettore nell’animo un tal sentimento nobile, che per mezz’ora, gl’impedisca di ammettere un pensiero vile, e di fare un’azione indegna.

G. Leopardi, «Dialogo di Timandro e di Eleandro», *Opere morali*.

Nu heb ik weinig op met poëzie die, gelezen en overpeinst, in de geest van de lezer geen nobel affect achterlaat, dat hem een halfuur lang voor elke verdorven gedachte behoedt, hem noch een onwaardige daad doet begaan.

De wond die de poëtische bladzijde slaat in onze overtuigingen en stereotyperingen, in de repetitieve schema’s die ons uit gewoonte zijn aangeleerd, in platheid en middelmatigheid, in de doofheid voor de geluiden waarmee we worden overspoeld: dát is de enige mogelijke meetlat. Als we een «halfuur» beduusd zijn, niet in staat tot het bedenken en begaan van «onwaardige daden», zakt er een bezinksel aan betekenissen neer dat gewonnen, ontbonden en geassimileerd dient te worden.

De mate van schoonheid, diepte en complexiteit van een poëtische tekst is nochtans niet meetbaar met vermeende objectieve criteria. Poëzie is per definitie geen verplicht station; het is een ruimte waarin, zoals Gianni Rodari het uitdrukt, «het werkwoord lezen geen gebiedende wijs duldt». Toch geven respectabele Italiaanse bloemlezingen sinds 1996 blijk van de poging een min of meer brede groep hedendaagse dichters aan te duiden die zijn hedendaagsheid met een klassiek, haast voorvaderlijk instrument te lijf gaat (de recentste, met een duidelijk linguïstische invalshoek, is die van Andrea Afrifo, *Poesia contemporanea dal 1980 a oggi*, Carocci, 2007). Ook een aantal vooraanstaande en niet zelden militante tijdschriften heeft interessante, soms reeds gevestigde maar ook

nieuwe stemmen onder de aandacht gebracht (*Poesia*, een tijdschrift dat al sinds 1988 maandelijks verschijnt; *Poeti e Poesia*, onder redactie van Elio Pecora; *Annuario critico della poesia italiana*, opgericht en lang geleid door Giorgio Manacorda; *L'immaginazione*, literair tijdschrift onder redactie van Anna Grazia D'Oria). Daarnaast ontbreken ook tijdschriften met een puur genregericht perspectief niet, zoals de bladen die worden ondersteund door de vereniging *Leggere Donna*.

Ook de *Quaderni di poesia* die hier worden ingeluid vertrekken van een duidelijke keuze voor de vrouwelijke stem. Misschien dat 'het werkwoord schrijven een sekseonderscheid duldt?' Deze bloemlezing wil op deze vraag geen bevestigend antwoord vormen en heeft eveneens niet de pretentie om binnen het genre volledig of exemplarisch te zijn. De selectie voor de bundel is veeleer het resultaat van de *feeling* van Gandolfo Cascio, die verantwoordelijk was voor de keuze van namen en gedichten. Dit resultaat is een degelijke keur uit verschillende generaties, van vroege gedichten – soms toen al bekroond met prestigieuze prijzen – tot late werken, een verzameling literaire paden die de bekrompen generalisering tegensprekt dat vrouwelijke poëzie eerder uiting geeft aan gevoel dan aan wereldvisie. Als Amelia Rosselli, Alda Merini en Maria Luisa Spaziani al tot de canon van de twintigste eeuw behoren, is het wel degelijk denkbaar dat er meer vrouwen – al dan niet bij leven – zullen volgen: Elisa Biagini, Silvia Bre, Anna Maria Carpi, Giovanna Frene, Florinda Fusco, Franca Grisoni, Margherita Guidacci, Mariangela Gualtieri, Jolanda Insana, Isabella Panfido, Rosa Pierno, Elena Salibra, Giovanna Sicari, Bianca Tarozzi, Rossella Tempesta, Sara Ventroni enz. *Vensters* vormt in feite een keur binnen een bloemlezing, want Cascio filtreert binnen de productie van elke afzonderlijke dichteres een specifiek venster op de wereld, in een poging de heterogeniteit aan gezichtspunten, metrumkeuze, versvormen en onderwerpen te weerspiegelen. We komen bekende namen tegen, hoofdrolspeelsters die er een decennia-lange carrière op na houden (Antonella Anedda-Angioy, Patrizia Cavalli, Biancamaria Frabotta, Vivian Lamarque, Gabriella Sica, Patrizia Valduga), naast andere die minder vaak in bloemlezingen te vinden zijn, maar bekend zijn bij een kennerspubliek en bij de kritiek (Daniela Attanasio, Donatella Bisutti, Maria Grazia Calandrone, Rosita Copioli, Maura Del Serra). Andere beginnen definitief erkenning te krijgen (Daniela Marcheschi, Luigia Sorrentino). Onder de schrijfsters uit de bundel is Silvana Grasso de enige die nooit een dichtbundel als geheel heeft gepubliceerd.

Alle auteurs in *Vensters* zijn geboren in het ventennium 1945-1964, maar hun regionale afkomst is divers: Anedda is Sardijnse, Bisutti Milanees-Friuliaans, Valduga is afkomstig uit de Veneto, Del Serra en Marcheschi uit Toscane, Copioli komt uit Rimini, Sorrentino uit Napels en Grasso uit Sicilië. Een aantal is in Rome geboren of er later in het literaire circuit terechtgekomen: Attanasio, Frabotta, Cavalli (Todi) en Sica (Viterbo). Een verbindend element zijn de activiteiten waarmee de dichters zich naast het dichten, en soms hoofdza-

kelijk, bezighouden: doceren, vertalen, schrijven (ook voor kinderen), journalistiek. De poëziedebuten vinden plaats tussen 1974 (het jaar van *Le mie poesie non cambieranno il mondo* van Cavalli) en 2003 (*C'è un padre* van Sorrentino).

Schrijvers en lezers. Schrijvers en schrijvers. Zoals in elke relatie knipt de schikgodin geen draden door: het is een voortdurend weven, ineenvlechten en variëren. Terwijl Valduga met Andrea Zanzotto ‘babbelt’, Cavalli met Giovanni Giudici en Anedda met Milo de Angelis, vindt Silvana Grasso haar gesprekspartners in de klassieke wereld. En in de lange keten van literaire beïnvloeding lijken twee auteurs, hoewel verdekt, alom aanwezig: Pascoli en Montale (dit wordt bijvoorbeeld duidelijk in het beeld van de «hop» bij Copioli). Indrukken uit het dagelijks leven (de «pannen» van Anedda, de «bloemenstalletjes» van Attanasio, de «appel» en de «kan» bij Bisutti enz.) worden vaak een concreet filter om door te kijken en bekeken te worden, wat ze voor het lot van een beperkende banaliteit behoedt.

De realistische schetsen, soms komisch van stijl (zie de gedichten van Cavalli en Lamarque), van op afstand bekeken ervaringen, met een schuin oog, vanuit hoeken of door vensters (Anedda, Attanasio, Grasso en Lamarque) maken de tendens voelbaar tot het vermijden van secundaire betekenissen en hermetische taal: *ijzer met ijzer* (Calandrone), *de dingen dalen ijlings* (Sica), *het vlees geurt als vlees* (Grasso), enz.

De taal beoogt dan ook geen cryptische sleutel, maar beproefd en betrouwbaar instrument te zijn: *woorden [...] als kluiten | harde, maar lonende trouwe aarde* (Sica). De eenvoudige taal zorgt voor eenduidigheid in de interpretatieve wendingen en noemt de dingen bij hun eigenlijke naam: *Hiertoe dient het lichaam: | je raakt me aan of raakt me niet aan, | je omhelst me of houdt me op afstand. De rest is voor dwazen* (Cavalli). De rode draad die de teksten met elkaar verbindt, hoe verschillend ze vanuit linguïstisch en stilistisch oogpunt ook zijn, is dan ook het verlangen om tot de substantie van de materie door te dringen en de ziel ervan te achterhalen, *betekenis [te] zoeken in onze tekens* (Del Serra), om zelfs door te dringen in de fonische materie, waar *het woord breekt als hout* en zich *plattegronden binnen de woorden* verbergen (Anedda). Het is geen toeval dat het aantal vergelijkingen groter is dan het aantal metaforen, en dat de ‘afstanden’ in betekenis eerder bij de lezer worden neergelegd dan in de retorische constructie van de teksten.

De thema's – soms lichtvoetig, soms diepgaand – variëren van eros tot natuur, van religiositeit tot lichamelijkeheid, van familie tot vriendschap, terwijl ze steeds verbonden blijven met een biografisme dat er als een watermerk doorheen schijnt. Stadse en landelijke composities; duister en licht; opgepoetste herinneringen die als relikwieën blinken in een hedendaags gebruik (*de oude | koperen stoof | in de dode stukjes brandend eikenhout | die blinkt van de sidol*, Grasso) en geliefde gezichten die van het aardse pad verdwijnen en op de poëtische pagina terechtkomen. Ideologische spanning is afwezig in deze gedi-

chten, die hoofdzakelijk worden gevoed door passages over het alledaagse of een haast weemoedig afscheid.

Opvallend is dat in deze poëzie door vrouwen met name mannelijke figuren voorkomen, en nooit kinderen. Toeval misschien? Een uitzondering hierop vormt *De generaties* van Marcheschi dat na een Lucretiaans *incipit* uitmondt in een bijbelse genealogie waarin moeders baren en vaders verwekken, in een lineaire sequentie die de enige circulariteit bevat die er bestaat: die van het geboren worden en sterven, van de collectieve en de individuele geschiedenis.

In de constructie van haar eigen lyrische ruimte legt elke dichteres weer andere relaties tussen vorm en inhoud, met verwijzingen naar de twintigste-eeuwse, maar ook naar de klassieke poëzie. De sonnetten van Sica en Valduga staan, ondanks hun hedendaagse inhoud (de familiekring bij de één, de op het dysfemistische af onthulde eros bij de ander) tegenover het proza-achtige verloop dat we tegenkomen in een paar in deze bundel opgenomen gedichten van Attanasio, tegenover het vrije vers van Cavalli en het klassieke, hallucinante ritme van Grasso. Hendekasyllabes vinden we bij Anedda (*il cui corpo indietreggia contro il cielo; la lentezza mi viene dal silenzio; etc.*) en ook bij Copioli, die het theatrale van een kunstmatige interactie tussen het poëtische ik en de geliefde niet schuwt.

Hoewel geen van de auteurs afwijkt van een duidelijke indeling in strofen, hier en daar gekenmerkt door vervreemdende enjambementen, is het dulden van rijm zeldzamer: een aftreksel ervan vinden we in de teksten van Cavalli, Copioli, Del Serra, Frabotta, Lamarque, Sica en Valduga. De klankverbinding komt met name tot stand door assonanties en consonanties, alliteraties, paronomasieën en anaforen. Een klankapocope komt slechts één keer voor, in het laatste kwatrijn van *La fonte* van Copioli, in het citaat dat een eerbetoon aan Boiardo is.

Het gebruik van interpunctie is over het algemeen niet afwijkend, behalve bij Attanasio en Sorrentino. Titels en *incipit* in kleine letters en het bescheiden gebruik van de punt (in deze bundel afwezig in de gedichten van Sorrentino) lijken te wijzen op een ruimte voor het niet-definitieve, zelfs in het geval van definiëte en concrete referenten, een experimenteel residu dat echter niet op andere niveaus van de dichterlijke taal doorklinkt.

Het lexicale materiaal beweegt zich grotendeels op een expressief spreektaalregister, in de richting van een eerder narratieve dan lyrische poëzie, en slechts sporadisch treffen we barokke verfijndheden (bijv.: *raggiasse*, bij Calandrone) of regionaal taalgebruik aan (alleen bij de Siciliaanse Grasso – *scricchiosi, allucia* –). Hier en daar wordt genoeg genomen met banale beelden (*de lade van je weemoed*, Attanasio; *wijze en geduldige boeren*, Sica; *ik tril van het genot en de pret*, Valduga) of wordt er gespeeld met verschillende registers (bijv.: *ruina* versus *piscio*, eveneens bij Grasso).

De syntaxis schommelt tussen klassieke omkeringen (van meerdere elementen. Zie de vele voorbeelden in de teksten van Sorrentino), impressionistische syntagmen (*itinerario di binari; pad aan sporen* Attanasio; *un cielo nitido | di*

*calce bianca; een heldere lucht | van witte kalk Bisutti; vanghe di sole; spaden vol zon, Calandrone; etc.), nominale zinnen, absolute infinitieven, directe rede en voorkeur voor dialoog, naar achter geplaatste vocatieven, alsook verschijnse-
len die horen tot de nieuwe spreekstandaard van het Italiaans (dislocaties: *tutti fuori a cercarle | le impronte di dentro*, Frabotta; anakoloeten: *qualcuno ti aiuta a partire, | qualcuno sembravamo forti*, Sorrentino).*

Vanzelfsprekend lof voor de curator en de vertaalster, maar er klinkt ook een waarschuwing:

Uit de computer, uit het gebabbel van Babel
komen alle talen van de wereld tot je:
maar één daarvan is slechts je moedertaal,
de getrouwe en volmaakte.

Maura Del Serra, *Eén*.

Toch is er troost: niet alleen iedere vertaling, maar ook iedere lezing, iedere interpretatie, iedere parafrase blijft een opdracht aan de lezer, de meervoudige – en misschien ontrouwe – ontvanger van de poëtische boodschap.

Marina Castiglione
universitair hoofddocent Italiaanse taalkunde, Universiteit van Palermo

Gabriella Sica is in 1950 geboren in Viterbo en woont sinds haar jeugd in Rome, waar ze Italiaanse letterkunde doceert aan de universiteit 'La Sapienza'. Als schrijfster van essays en poëtische teksten publiceerde ze *Scuola di ballo* (Rotundo, 1988); *È nato un bimbo* (Mondadori, 1990); *Scrivere in versi. Metrica e poesia* (Il Saggiatore, 1996 e 2013); *Sia dato credito all'invisibile. Prose e saggi* (Marsilio, 2000); *Emily e le Altre. Con 56 poesie di Emily Dickinson* (Cooper, 2010). In 1979 richtte ze het tijdschrift «Prato pagano» op, waarvan ze tot 1987 hoofdredacteur was, en tussen 1995 en 1999 maakte ze voor de RAI zes docufilms over grote Italiaanse twintigste-eeuwse dichters.

Na het verschijnen van *Poesie per le oche* in de «Almanacco dello specchio» in 1983 publiceerde ze de dichtbundels *La famosa vita* (Quaderni di «Prato pagano»-Abete, 1986); *Vicolo del Bologna* (Pegaso, 1992); *Poesie bambine* (La vita felice, 1997); *Poesie familiari* (Fazi, 2001) en *Le lacrime delle cose* (Moretti&Vitali, 2009).

GABRIELLA SICA

Da Poesie familiari

Dov'è la mia patria

Dove gli uomini vanno con l'aratro
a camminare ho incominciato piano,
nella mano di mia madre la mano,
nell'aria sollevata come su un'ara.

Vedevo tra i rami di peri e meli
nella terra scura i solchi arati,
vedevo contadini savi e pazienti
e ruminare i buoi erba e salmi.

Brillava all'alba disperso tra i campi
nel lungo silenzio un tesoro d'oro
mai visto da questa generazione.

Ora so il versorio dell'aratore
quando volto parole come zolle
di terra dura, ma buona e fedele.

*

La catena di Antonio

Antonio è il bel nome antico
del padre e del marito di mia madre.

Antonio è lo stesso nome antico
del mio strano marito e di mio padre.

*

Uit *Poesie familiari*

Waar mijn vaderland is

Waar de mannen voortgaan met de ploeg
daar heb ik langzaam leren lopen,
mijn handje in mijn moeders hand,
als op een altaar in de lucht gelicht.

Ik zag tussen de takken van peren- en appelbomen
in de donkere aarde de geploegde voren,
ik zag wijze en geduldige boeren
en runderen die gras en psalmen herkauwden.

Bij het ochtendgloren schitterde verstrooid over het land
een gouden schat in de langdurige stilte
door deze generatie nooit gezien.

Nu ken ik het rister van de ploeger
wanneer ik woorden keer als kluiten
harde, maar lonende trouwe aarde.

*

De keten van Antonio

Antonio is de mooie oude naam
van de vader en de echtgenoot van mijn moeder.

Antonio is diezelfde oude naam
van mijn rare echtgenoot en van mijn vader.

*

Otto marzo

Verrò in orario anche quest'otto marzo
per festeggiare padre il compleanno
tuo degli ottantaquattro anni
portati ormai da tempo in silenzio.

Verrò con un bel ramo di mimosa
che la primavera sempre annuncia
radiosa e vera, verrò in compagnia
allegra dei nipoti tuoi e fiduciosa.

Tranquilli mangeremo tutti insieme
al tavolo per scambiare pensieri
e sentimenti e il tempo intanto fermare.

Sarà come gettare un nuovo seme
darti infine quel bacio che fino a ieri
non ti ho mai dato e poi andare.

Da *Le lacrime delle cose*

Proserpina

1.
Sono nata il 24 in autunno
quando la terra si apre al buio
dove in fretta scendono le cose
ma ero lì mite a mettere un seme
nei solchi dei campi tra gli aratri
ricurvi, sì, a non delirare uscire
dal solco, come gemma spuntare
alla luce tra le foglie verdeggiare.

Acht maart

Ook deze acht maart zal ik op tijd zijn
vader, om jouw vierentachtigste
verjaardag te komen vieren
een leeftijd die je al tijden in stilte draagt.

Ik kom met een mooie tak van de mimosa
die elk jaar weer de lente inluidt
stralend en echt, ik kom in het vrolijke
gezelschap van jouw kleinkinderen vol vertrouwen.

Rustig zullen we met elkaar eten
rond de tafel, van gedachten wisselen
en gevoelens delen en intussen de tijd doen stillen.

Het zal als het strooien van nieuw zaad zijn
jouw eindelijk de kus te geven die ik je tot gisteren
nooit heb gegeven en dan weggaan.

Uit *Le lacrime delle cose*

Persephone

1.
Ik ben de 24e geboren in de herfst
als de aarde zich voor het donker opent
waarin de dingen ijlings dalen
maar daar was ik en stopte mild een zaadje
in de voren van het land tussen de kromme
ploegen, ja, zonder dollen uit de voor
tevoorschijn komen, opkomen als een knop
gedijen in het licht tussen de groene blaren.

Inedita

Vivo a Roma da tanto
chinata sulla vita
con le parole povere dei poeti e dei morti.

E mi viene da pensare
che mi riconoscano bene
le colonne le pietre millenarie
e le ombre le persone della mente
e lo sbieco del sole sui muri
e i versi scherzosi di passeri e merli
e l'unica la prodigiosa luce
e il lontano confuso mormorio dei risorti.

Ongepubliceerd gedicht

Ik woon al lang in Rome
over het leven gebogen
met de povere woorden van de dichters en de doden.

En ik bedenk me onderwijl
dat ze me duidelijk herkennen
de pilaren de eeuwenoude stenen
en de schaduwen de mensen in de geest
en de streep van de zon op de muren
en de spottende verzen van de mussen en merels
en het enige het wonderbaarlijke licht
en het verre verwarde gemurmel van de herrezenen.